

Csak az elmúlt években sikerült a Szécsénke, Kis-Ferenc-hegyhez (KÖH 89285) (lásd a következő jelentést) tartozó feltételezett település-komplexum további lelőhelyeit, leletkoncentrációit lokalizálni, amikor a korábban elhanyagolt vagy egyáltalán nem művelt Szécsénke-Berec-oldalon mélyszántást, részben ugarfeltörést végeztek. Ennek folytán a felső, mintegy 25–30 cm vastag sűrű lösztakaró alatt húzódó vörösesbarna színű paleotalajból a Kis-Ferenc-hegy Szeletien jellegű anyagához tipológiailag igen hasonló leletek kerültek napvilágra.

Munkatársak: Péntek Attila, dr. Markó András, Béres Sándor, dr. Mester Zsolt.

ZANDLER KRISZTIÁN

320. Szécsénke, Kis-Ferenc-hegy (KÖH 89285)

(Nógrád megye) Pa

A lelőhelyet Péntek Attila és Markó András találta, 2014-ig több alkalommal végeztünk gyűjtést a területen.

A Nyugat-Cserhát területén, Szécsénke településtől D-re, a 374,9 m tszf. magasságú Halyagos-hegytől ÉNy–DK-i irányban, a Szécsénkei-patak és a Halyagosi-ér által alkotott völgyek között húzódó aszimmetrikus dombháton található a 286,4 m magas Kis-Ferenc-hegy. Az ott található lelőhely a hegytől DK-re húzódó platón helyezkedik el. A dombház viszonylag meredeken lejt D-re, a Halyagosi-ér alkotta völgy felé, enyhén lejtés az É-ra eső Szécsénkei-patak völgye felé. Mindkét völgytől mért relatív magassága mintegy 70 m. A lelőhelyen meglehetősen „letisztult” nyersanyag-felhasználás folyt, nagy arányban használták fel a cserhádi limnoszilitet és a helyi, közvetlenül a lelőhely területén található kavicsagyóból származó kovakavicsot. A távolsági nyersanyagok közül igen magas a kvarcporfir aránya. A leletanyagban jelentéktelennek mondható a radiolarit, illetve a helyi eredetű kvarcit szerepe.

A régészeti anyagban a középső paleolitikumra jellemző eszközök, kaparók és bifaciális eszközök alkotják. A vakarók többsége is inkább archaikus jellegű, a fejlettebb felső paleolitikus eszközöket csak néhány, kivételében azonban atipikus vakaró képviseli. Vésők a régészeti anyagban egyáltalán nem találhatók, a fűrókat egyetlen kvarcittól készült példány képviseli. Magas a levélhegyek aránya, kidolgozásuk általában viszonylag kezdetleges, nem éri el az ún. fejlett Szeletien kultúra levélhegyeire jellemző kifinomultságot. Az egyéb eszközök között is jelentős az archaikus darabok (hasítók, kvarcit völgyelt eszközök, hátsós) száma. Az ipar tipikus szilánk-ipar, a laminaritás elhanyagolható. Valamennyi eszköznek megtalálható tipológiai, morfológiai párhuzama a szlovákiai, morvaországi és bajorországi Szeletien lelőhelyeken.

Munkatársak: Péntek Attila, dr. Markó András, Béres Sándor, dr. Mester Zsolt.

ZANDLER KRISZTIÁN

321. Székesfehérvár belterület (Fejér megye) Á

Székesfehérvár – Kisfalud, Nagy Lajos király u. 4. sz. ingatlanon lakóépület építésének földmunkái közben 2014. augusztus 4-én régészeti megfigyelést folytatott a Szent István Király Múzeum szakemberei. A megfigyelés az alábbi lelőhelyeket érintette:

Kisfalud (KÖH 80515) és *Kisfalud-Újtelep (KÖH 29158)*. A sávalapozásban régészeti objektumok foltjai váltak láthatóvá,

amelyek a beruházással érintett mélységig a régészeti megfigyelés keretében kerültek feltárára. Az összesen nyolc objektum (árok- és gödörresek) a kerámiatöredékek alapján az Árpád-korra keltezhető.

Munkatárs: Major Tibor.

SZÜCSI FRIGYES

322. Székesfehérvár, Hosszéri dűlő és Ezres puszta között (Székesfehérvár – Hosszéri-dűlő és Ezres-puszta találkozási pontja) (KÖH 61978)

(Fejér megye) B, Á

2014. május 7. és július 18. között a Szent István Király Múzeum a NIF Zrt. megbízásából a 8-as. sz. főút Székesfehérvár nyugati elkerülő III. ütemének építéséhez kapcsolódóan megelőző feltárást végzett a lelőhelyen. Összesen 33 194 m²-nyi területet tártunk fel, és 917 régészeti jelenséget azonosítottunk a középső bronzkor és az Árpád-kor időszakából. A területen korábban, 2013. június 19. és július 19. között a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából próbafeltárást is végeztünk, mely során 3601 m²-nyi területet tártunk fel és 179 régészeti jelenséget azonosítottunk az Árpád-kor és a középső bronzkor időszakából. A próbafeltárást Hable Tibor régész irányította.

A lelőhely a Székesfehérvár–Feketehegy városrész szélén található, egy, a Sárrét mocsaraiból kissé kiemelkedő területen. A lelőhelyet D felől egy kisméretű csatorna határolja, a csatorna másik partján a Székesfehérvár–feketehegyi Árpád-kori földvár található.

A lelőhelyen a mészbetétes kerámia kultúrájának 51 települése került elő. Épület ebből a korszakból a feltárást során nem sikerült azonosítani. A település az előkerült objektumok alapján szórta, tanyaszerű szerkezetű volt. Több, leletekben gazdag méhkas alakú, nagy méretű gödröt tártunk fel, a kerámia alapján a település a mészbetétes kerámia É-dunántúli csoportjának késői kispostagi–korai mészbetétes, illetve idősebb fázisára keltezhető.

Az Árpád-kori település 18 házból és több, mint 400 telepobjektumból áll. A terület nem volt mezőgazdasági művelés alatt, így nagyszámú cölöplyukat és sekély, valószínűleg határoló célú árkt sikerült megfigyelni. A házak többsége 2,5–3 m hosszú és 1,5–2 m széles volt, legtöbb esetben a házak hossz tengelyében helyezkedett el 1-1 cölöplyuk. Kőből rakott kemencét csak 3 esetben sikerült megfigyelni, a legtöbb építmény esetében csak egy elkerített tüzelőhely volt az épület gödrének sarkában, vagy nem volt megfigyelhető égésnyom a padlószinten. A feltáráson előkerült egy É–D-i tájolású, 11 m hosszú, 4,5 m széles földbe mélyített épület. A mélyítés oldalai mellett körben egy alapárok futott végig. Az épületre két kisebb gödröt ástak rá később. A betöltésében egy *infans* I. korú gyermektemetkezést is megfigyeltünk, ezt is az épület felhagyása után temették a betöltődő beásási gödörbe.

Az Árpád-kori telep leletanyaga a 10–12. századra keltezhető. Több házból is előkerültek bordás peremű fazekak töredékei és kónikus testű, ívelt aljú fémbográcsszerű cserépbográcsok. A díszítésük a legtöbb esetben csigavonal és hullámvonalköteg díszítés, csak néhány töredéken volt megfigyelhető fogaskerék minta. Sajnos keltező erejű fémlelet, pénz nem került elő a feltárásról.

Az ásatáson feltárt állatsontanyagot Daróczi-Szabó Márta és Daróczi-Szabó László archeozoológusok dolgozták fel,

az elemzési eredményeket, valamint a lelőhely előzetes közlését az Alba Regia múzeumi folyóiratban tervezzük megjelentetni.

A régészeti feltárást Savanyú Bálint régész irányította. Munkatársak: Pozsgai Helga régész, Kovács Dömötör, Major Tibor, Gruming Dia és Varjaskéri Máté Balázs régésztechnikusok.

SAVANYÚ BÁLINT – POZSGAI HELGA

323. Székesfehérvár, Maroshegy (Székesfehérvár, Borszéki utca 72.) (KÖH 22182)

(Fejér megye) I

2014 májusában a Szent István Király Múzeum munkatársai próbafeltárást végeztek Székesfehérváron a Borszéki utca 72. sz. alatt. A kapcsolódó lakóház építkezése a Székesfehérvár–Borszéki utca–Szalontai utca köze lelőhely É-i részén folyt. A környéken a korábbi ásatások alkalmával több korszak (bronzkor, középkor, késő középkor) települési objektumait, valamint szórvány római leleteket és középkori erődítés nyomait figyelték meg.

A jelenlegi építkezés egy közel 78 m²-es területen zajlott, melyen összesen három régészeti jelenséget sikerült azonosítani. Az ásatás során a feltárt gödrökből valamint azok környékéről nem került elő régészeti leletanyag, a feltárt jelenségek kora ismeretlen.

Munkatársak: Gruming Diána, Savanyú Bálint.

SZÖLLÖSY CSILLA

324. Székesfehérvár, Városház tér 5. (KÖH 25356)

(Fejér megye) Á, Kö, Kk, Tö, Kú, Ú

2014. július 7–25 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke Türk Attila ásatásvezető régész vezetésével tudományos tervástaást végzett Székesfehérvár, Városház tér 5. sz. (hrsz. 135) ingatlanon a püspökség kertjében, amely korábban, mint Székesfehérvár–Püspökkert lelőhely ismert.⁹⁰ A feltárást által érintett lelőhelyek: *Püspökkert* (KÖH: 25356), *Püspökség pincéje* (KÖH: 25357), *Lakatos utca 7.* (KÖH: 28617), *Belváros teljes területe* (KÖH: 53452)⁹¹.

A feltárást 100 m²-es területen, négy szelvényben folyt a Püspökkert ÉNy-i, Lakatos utca 7. sz. ingatlanhoz közös kerítésszakaszánál (K–Ny-i irányú), ahol a középkori és kora újkori város- és várfalak maradványait feltételezte a korábbi kutatás. A szelvényekben 1,5–1,7 m mélységig barokk kori (18. század utolsó évtizede) átépítési és feltöltési munkák során létrejött feltöltési rétegek voltak, melyekből szórványosan kerültek elő középkori kerámialeletek. A 2014/1–3. szelvényben ez alatt jelentkező sárga homogén agyagréteg kizárólag késő középkori régészeti leleteket tartalmazott.

A 2014/1–2. szelvényben, a jelenlegi kerítésfal alatt három különböző időben, részben egymásra épült, K–Ny-i irányú falat lehetett elkülöníteni. Felülről az első (2014/1/1. f.) durva mészkövekből épült fehér habarccsal -30 cm-ig (járószinttől mérve), melyet valószínűleg a kora újkorban húzták rá az alatta lévőre. Egy nyílás tagolta, melynek kerete faragott mészkőtömbökből

állt. Az alatta húzódó falszakasz (2014/1/2. f.) -30 cm-től (járószinttől mérve) indult, durva mészkövekből, másodlagosan felhasznált, faragott kövekből emelték szürkésfehér, kőszemcsés habarccsal. Ez alatt -1,2–3 m mélységig megtaláltuk a 13. századi vár- és városfal részletét, mely egy nagyobb, kerekdedebb mészkőtömbökből és kisebb lapos kövekből, sárga, téglalórleményes habarcsba rakott, vegyes falazatú kőfal. A felette lévő fal D-i falsíkjától 60 cm-es szélességben terjedt ki. Alsó, szélesebb szakasza -260 cm-en (járószinttől mérve) jelentkezett. A 2014/2. szelvényben erre merőlegesen befordulva, erősen bolygatott falszakaszként (2014/2/1. f., szélessége 115 cm) folytatódott a 2014/1/2. fal, mely a kutatóárok teljes hosszában végigfutott É–D-i irányban. A 13. századi várfal vágta ezt a falat, a falak visszabontása miatt azonban nem határozható meg az építkezés menete és a korábbi fal középkori visszabontásának mértéke. A széleit nagyobb és hosszúkásabb kötömbökből építették, míg a falbelső ezekenél kisebb törtkövekből állt fehér habarcsba rakva. A K-i falsíkja nem ismert, mert a kutatóárokban a fal melletti szűk helyen biztonsági okokból nem lehetett mélyebbre ásni. Az elomlott K-i falszél azonban azt jelentheti, hogy itt még felmenő falszakasz volt, amely kiomlott a földfelszínre. Biztonsági okokból azonban ezt sem tudtuk megkeresni. A fal a legkorábbi vár- illetve városfal lehet, keltezését csak további ásatás és keltező eréjű leletek tennék lehetővé. A megerősítendő céljából egy újabb falat emeltek a Ny-i oldalához (2014/2/2. f.) törtkövekből, sárga habarcsba rakva. A szelvény D-i végében egy K–Ny-i irányú, mészkövekből és téglából épült, újkori fal (2014/2/4. f.) húzódott, mely ráépült a 2014/2/1–2. falakra. A talajradaros felmérés eredménye alapján a 2014/1–2. szelvényben megfigyelt 13. századi várfal a jelenlegi kerítésfallal párhuzamosan fut a már a 18. századi felméréseken is feltüntetett püspökségi épület – ma gazdasági melléképület – K-i oldalfalától K-re 11 m-es távolsáig, majd a Lakatos utca irányába bekanyarodva hagyja el a Püspökkertet.

A 2014/1–2. szelvényektől K-re kijelölt 2014/3. kutatóárok közepén, a K–Ny-i irányú, 13. századi városfaltól D-re, kb. 15 m-re egy 2,8×1,5 m-es, további falszakaszokkal összefüggést nem mutató falpillért figyeltünk meg a várfalhoz hasonló építéstechnikával. A pillér DK-i sarkához utólag építettek hozzá egy merőlegesen csatlakozó, téglából rakott, É–D-i irányú falat egy téglatorony szélességben. Ez utóbbiak mélységükből és a téglák jellegéből következően újkoriak.

A 2014/3/D. szelvény középső részében, -150 cm-en (járószinttől mérve) lévő, Ny–K-i tájolású csontváz feküdt a bal oldalán. A rajta lévő kövek erősen megrongáltak. A jobb csuklóján egy vasbilincset viselt. Sírgödörre, koporsóra utaló nyom nem volt. A környezetéből keltező lelet nem került elő, de a barokk feltöltés előtti földfelszín közelében feküdt, a 17. században kerülhetett ide, még mielőtt a prépostság újra birtokba vette volna a területet.

Munkatársak: Bojtár Erzsébet, Bukva Ákos, Langer Dániel, Léhner Zita. Fotogrammetria és 3D lézér szkennelés: Salisbury Régészeti Kft.

TÜRK ATTILA – REICH SZABINA

325. Székkutas, Veres-Kutas és Szőke-Halmi dűlő (Székkutas 48. lelőhely) (KÖH 33703)

(Csongrád megye) Sza, Á, I

A Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal előírása alapján,

90 Kralovszky Alán: Az 1969. év régészeti kutatásai. Régészeti Füzetek I. No. 23. (1970) 99.; Uő.: Az 1979. év régészeti kutatásai. Régészeti Füzetek I. No. 33. (1980) 86.

91 A lelőhelyet érintő korábbi jelentést lásd: RKM 2013, 119.